

ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟΥ

Α'.

Ξενοῦπολη, 29—9—05

Ἀγαπημένη μου ἀδερφή,

Ἐσὺ, ποῦ εἶσαι ποιητὴς μεγαλήτερος ἀπὸ μένα καὶ ἀπὸ πολλοὺς ποῦ ἀπόχτησαν τόνομα μόνο καὶ μόνο γιατί ἀγωνιστήκανε νὰ δείξουν τὴ χάρη, ἐσὺ, ποῦ ἡ ψυχὴ σου εἶναι πηγὴ ἀστείρευτη ἀγάπης, καὶ δυὸ μῆνες μ' ἔλουζες τώρα μὲ τὰ θάνατό της νερό, ἐσὺ, ποῦ ἔμαθες ἀπὸ ἄλλη μεγαλήτερή μας Πουήτρα τὸ βαθὺ μυοτικὸ ποῦ μαγεύει ψυχὰς καὶ συναπαίρει καρδιὰς, — σὲ ποιοὺν ἄλλοινα νὰ φανερώσω τοὺς στοχασμοὺς μου ἀπὸ τὴν ὥρα τὴ μοναχικὴ καὶ τὴν ἀχαρη, σὲ ποιοὺν ἄλλον παρὰ σ' ἐσένα;

Ἐχω πολλὰ καὶ πολυσήμαντα νὰ σοῦ πῶ ἐσένα, ἀγάπη μου. Πολλὰ, ποῦ μοῦ τὰ ρώτηξες μὲ τὰ σιωπηλά σου τὰ μάτια, μὲ τὴ συμπονώ σου ἐκείνη τὴν τουφερό, τὴν ἀμίλητη, ποῦ μὲ προσκαλοῦσε νὰ γυρῶ καὶ νὰ βρῶ γλυκὸ καταφύγιο μέσα στὴν παρηγορητικὴ ψυχὴ σου. Μὰ ἡ ὥρα τους δὲν ἦρθε ἀκόμα. Ἴσως θᾶρθη, διὰ πάλαι διγᾶσω καὶ κατέβω ἐκεῖ στὰ λιόλουστὰ σου λημέρια νὰ ξαναπιῶ ἀπὸ τὰ θάνατό σου νερό. Ἄλλα θὰ σοῦ πῶ τώρα, πὺ κοντινότερα, πὺ χαρούμενα, καὶ πὺ ταιριαζόμενα, ὅσοι ἀπὸ τέτοιο ἀξέχαστο συναπάντημα.

Ἦρθη στὴν ἀγκαλιά σας κατόπι ἀπὸ σαράντα χρόνων πλανέματα, μὲ βαρειά, μὲ καρβοσοσισμένη ψυχὴ. Δὲ λογαριάζω τίς λίγες μέρες ποῦ σ' εἶχα ἀνταμῶσει γυφοῦλα, εἴκοσι χρόνια κ' ἐδῶ. Δὲν εἶχαν ὥρα τότε νὰ γνωριστοῦμε καθὼς γνωριστήκαμε τώρα, ἐγὼ στὸ κατώφλι τῶ γερατιῶνε, ἐσὺ στὰ κατάμεσα τῆς ἀγνοβόλας ζωῆς σου. Μικροῦλα τριῶν τεσσάρων χρόνων σὲ γνωρίζω, κ' ἔτοι σ' εἶχα μὲς στὴν καρδιά μου ὅλη μου τὴ ζωὴ. Ντροπαλοῦτοικη, συμμαζεμένη, ὀλόγλυκη. Ἐνα κλωνὶ ὄ,τι βγήκε. Τέτοια εἶσυνα τότες. Ἦρθη τώρα καὶ σὲ βρῆκα δέντρο πολὺκλωνο καὶ μυριόφυλλο. Κάνθησα ἀποσταμένος στὸν ἴσκιό σου, καὶ ξανάξησα. Τὴ ναυαγημένη ψυχὴ μου τὴν πῆρες ἐσὺ, θεϊκιά μου Ναυσικάα, καὶ μὲ χίλια χαδεντικά φανερώματα τῆς βαθιάς συμπονώς σου, τὴν ἐμέρωσες, τὴ γλύκανες, τὴ θεράπευες.

Κοίταξα τότες γύρω μου, καὶ τὴν ἄκουσα πάλαι τῆς παιριδίας τὴ μελωδία. Ὅλα μοῦ χαμογέλαγαν καὶ μοῦ γλυκολαλοῦσαν. Ὅση λησμονησιὰ φαινοῦν πῶς τοὺς εἶχα τόσα καὶ τόσα χρόνια, ἄλλη τόση ἀγάπη καὶ καλοτυχία μοῦ χαρίζανε. Σὲ κάθε μου πάτημα λὲς κ' ἔβγαζαν ὡς κ' οἱ πέτρες, ὡς καὶ τὸ χῶμα, ὡς καὶ τὰ λιοκαμμένα τὰ ξεράγκαθα, τὸ γλυκότερο ἄρωμά τους γιὰ νὰ μὲ βαλοσμώνουν, ἀντὶς νὰ μὲ πληγώνουν καὶ νὰ μὲ βασανίζουν, ποῦ τοὺς ἔγινε ξένος.

Ἀγάπη, ἀτέλειωτη ἀγάπη παντοῦ. Στῆς μάννας τὴ γαλήνια τὴν ὄψη, στῶν ἀγαπημένων τὰ σύμπωνα λόγια, στῶν πένζων τὰ λαφρὸ τὰ ναστέναγμα, στοῦ ἡμερου ἀκρογιαλιοῦ τὸ μουρμουρητό, στῶ βουνῶν τίς μεθηστικὲς μυρουδιὰς, στοῦ τζιτζικα τὴ φωνὴ τὴν πανηγυρικὴ, στῆς τρουξαλλίδας τὸ νυχτερινὸ τὸ παραπονο, παντοῦ ἀπέραντη ἀγάπη καὶ ἀπέραντη γλύκα.

Ἀπέραντη ἀγάπη καὶ γλύκα καὶ στὴν ἄλλη μουσικὴ τὴ θεϊκιά καὶ τὴν ἱερή, στὴ γλώσσα τοῦ χωριοῦ τὴν ἀθάνατη, τὴν ψυχογιάτρουα καὶ τὴν ζωοδότρα, ποῦ ἀπὸ τὰ σπλάχνα της βγαίνουν τὰ μεγαλήτερα μνημεῖα τῆς μεγαλήτερης τέχνης, καὶ ποῦ ἔτρεχαν, ὅλο ἔτρεχαν τὰ ροσγά της λόγια τριγύρω μου, καὶ ἀπὸ τῆς βουσοῦλας τὸ νερὸ πὺ κροσταλλένια, καὶ ἀπὸ τοῦ μπᾶτη τὸ χάδεμα πὺ δροσᾶτα.

Ἦρχουμον κάποτε νὰ ξαποσιάσω στὸ ἴσκιό σου, ὥρα ποῦ ἔφλεγε τὸ λιοπύρι, κ' ἔνοιωθα ἄξοφρα ἀραχνόφρατο τοῦλι νὰ πλώνεται στὸ πρόσωπό μου ἀπὸ χέρι ἀθώρητο. Ἄνοιγα τὰ μάτια μου τότες καὶ σὲ θεωροῦσα. Ἐνα χαμόγελο, καὶ ἀποκοιμόμωνα σὰν παιδὶ ποῦ ἀμαρτία δὲ γνώρισε. Τὶ νὰ γίνονταν ἡ Σ υ ν ε ἰ δ η σ η ἐκείνη τὴν ὥρα; Ἐσὺ τὴν κατὰστροφες, τὴ σκοτεινὴ καὶ τὴ μαύρη, μὲ τὸ φῶς τῆς ἀγάπης σου.

Μὲ τέτοια θεῖα μάγια ξαναγεννημέν' ἡ ψυχὴ μου γυρίζει πάλαι στὴν ξενιτιά. Τὶ τὴν προσομένει ἐκεῖ, σὲ πόσες παλαιότερες θὰ ξαναβγῆ ὡς μὲ τὸ τέλος, ἴσως δυνηθῶ καὶ σοῦ τὰ ἱστορήσω μὰ μέρα. Σήμερον ἄλλα, κ' ἴσως πὺ καλόδεχτα ἔχω νὰ σοῦ ἱστορήσω. Τὸ πῶς ἦρθη ὡς ἐδῶ ἀπὸ τὴν ὥρα ποῦ σάλοχαυρέτησα. Θὰ πῆς πῶς δυὸ λόγια, καὶ περιγράφεται τέτοιο πρᾶμα. Ἀπὸ βαπόρι σὲ βαπόρι, καὶ ξανάπεσα πάλαι στὰ ξένα. Εἶναι ὅμως ἕνα δυὸ περιστατικά ποῦ μοῦ τόκαμαν ἀπὸ τὸ ταξίδι τοῦ γυρισμοῦ μου πολὺτιμο, καὶ αὐτὰ ἴσα ἴσα θέλω νὰ σοῦ περιγράψω.

Τὸ ἓνα εἶναι, ποῦ οὐδ' ἔστιν ἀναγκασθῆναι καὶ ἐφυγα-
ἀπὸ τῆ Σμύρνης, ποῦ δὲ μ' ἀρνήσανε νὰ μιλῶ ἀγά,
γιατὶ ἔχουν ἐκεῖ αὐτὰ καὶ οἱ τοῖχοι, καὶ κατέβηκα
στὴν Ἀθήνα, ποῦ μπορεῖς νὰ τῆ φρονιάξῃς ὅσο θῆς
τὴν ἀλήθεια, μὰ δὲν τυχαίνει πάντα νάχουν οἱ ἄλ-
λοι αὐτὰ.—ὁ φίλος μου ὁ Ταγκόπουλος, ὁ μεγάλος
αὐτὸς παληκαρὸς τῆς πένης καὶ πρόμαχος τῆς
Ἰδέας, ποῦ εἶχε διαλεγμένο ἀγγλὸ ἀγγλὸ κατοίτη-
μα, γὰρ νὰ μπορῶ νὰ κοιτάξω ἀπὸ κεῖ τὴν Ἀκρό-
πολιν. Ποῦν ἀκόμα μὲ καιροστροφή μὲ μόν-
τεψε ὁ φίλος, γιατί, μὴ θαρρῆς, ἔχει καὶ αὐτὸς ψυχὴ
ἀπὸ κείνες ποῦ βλῆπουν.

Τὸ πιστεύεις; Κάθε στιγμή καὶ κάθε ὥρα ποῦ
βροσκόμωνα ὄρθιος μὲς στὸ τρίπατο ἐκεῖνο φάλα-
σμα, καὶ ποῦ ὁ ἀλύπητος ἥλιος δὲ μ' ἄφινε νὰ βγῶ
στεφανωμένος μὲ τῆς φαντασίας στεφάνι, νὰκοινο-
θῆσω τῆς φαντασίας Παναθηναϊκῆ συνουδία, καὶ νὰ
νεβῶ, νὰ γοναίσω καὶ νὰ λατρεύω τῆς φαντασίας
μιὰν Ἀθηνᾶ,—πήγαινα καὶ ἀκουμποῦσα στὸν ἐξώ-
στη μου, καὶ δίχως μιὰ, δίχως μῆτε νεῦρο μου νὰ
σαλεύη, θῶραγα, ὄιο θῶραγα. Ἐλεγε καὶ ὁ ἀθάνα-
τος Παρθενώνας εἶχε ἀπλωμένα οὐράνια φτερά, καὶ
ζύγισε ἀνάλαφρος μέσα στὸν καταδιύφανο ἐκεῖνο
αἰθέρα. Ἐλεγε καὶ εἶταν ἀνοιγμένη ἡ λαμπρότερη
σελίδα τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρώπινου μεγαλείου, νὰ
τῆ διαβάσῃ ὁ κόσμος καὶ νὰ λατρεύη. Εἶταν παρα-
πολλὴ ἡ λάμψη τῆς, καὶ παραπολλὸν τὸ ἔθος τῆς γὰρ
νὰ τῆ διαβάσω. Στεκόμωνα μόνχα καὶ λάτρευα.
Μόλις μόλις μπόρεσα μὲ τὴν λέξη νὰ βγάλω, — Γα-
λήνη. Τῆ γαλήνη ἐκεῖνη τῆς Ὑπέρευτης Ὀμορ-
φίας, τῆς ὑπέρευτης ἀλήθειας. Κι ὅσο σὺλλογιόμουν,
ἀγαπητῆ μου, πὼς σάθηκε αὐτὴ ἡ γαλήνη ἀνώτερη,
δηλαδὴ δυνατώτερη ἀπὸ τίς πὺς φοβερὲς ἔθνικές μας
φουρτούνες, ἀφοῦ πολλὰς τὸν πέρασαν καὶ ξεχάστη-
καν, καὶ ἐκεῖνη ἀκόμα ἔπλεγε, ἄλλο ὄνομα νὰ
τῆς βρῶ δὲν μποροῦσα παρὰ Θεοτιητα. Στεκό-
μωνα λοιπὸν ἀμίλητος καὶ ἀσάλευτος πάντα, καὶ λά-
τρευα τὴ Θεοτιητα.

Εἶταν πὰ βράδην σὰν ἦθε ὁ Ταγκόπουλος, γὰρ
νὰ βγοῦμε περίπατο. Βγήκαμε, καὶ περνούσαμε ἀπὸ
τὸ Σύνταγμα, κόσμου γεμάτο τόρρα, νὰ πῶμε κατὰ
τὴς Στῆλες.

— Νὰ τον! Φωνάζει ἄξαφνα ἑξαλλος ὁ Ταγκό-
πουλος.

Εἶταν Ἐκεῖνος. Εἶταν ἐκεῖνος ποῦ καὶ βλέ-
πει καὶ λαλεῖ καὶ ψάλλει καὶ τραγουδαίνει καὶ σὲ λί-
ωνεῖ (ὁ Ψυχάρης τὸ εἶπε αὐτὸ) μὲ τὴν ἀκατανόητῆ
του ψυχῆ, εἶταν ὁ ἀκριβὸς μου ὁ Κωστάκης ὁ Πα-

λαμᾶς. Ὁ μεγάλος ἐρημνὸς τοῦ παλιοῦ Παρθενώ-
να, ὁ νέος μας ὁ ποιητικὸς Παρθενώνας, ποῦ τὰ
θεϊκὰ του φτεροῦγια ἔθος δὲν ξέφουνε μῆτε βάρους,
ἐπειδὴ φτερουγίζον αὐτὰ παρτοῦ.

Διαβάζοντας τοῦ Παλαμᾶ ἕνα ποίημα, ἡ καὶ
μόνο τὸ πλατὺ ὄνομά του, φαντάζεσαι ἄξαφνα κα-
νένα μεγαλοκάματο γίγαντα. Κι ὁμως εἶναι ζουμ-
πουλάκι μόνχα ὁ νόστιμος, ὁ μικρός, ὁ χαριτωμέ-
νος μου ὁ Κωστάκης.

Ἐπρεπε νὰ τὸ βλέπης τὸ χροσὸ προσωπάκι του
ὅταν ὁ Ταγκόπουλος τοῦ εἶπε πὼς εἶμουν. Ἀχτινο-
βόλησε σὰν τὸν πὺδ λαμπρότερο στίχο του. Ἐμεινε
ἄφωνος μὲς στιγμῆ. Μὰ ἔλεγε, τί δὲν ἔλεγε ἡ χαρού-
μενη ὄψη του!

Εἶπαν πὼς εἶναι ἥσυχος ὁ Παλαμᾶς καὶ οὐκοη-
λός. Ἐγὼ τόνε βρήκα ὀμιληκὸ, καὶ μάλιστα μελο-
δικὸ ἴσα μὲ τὰ ἔργα του. Ἐτροχαν καὶ κατακυλοῦ-
σαν ποτάμι τὰ χροσὰ, τὰ δνεωισμένα, καὶ συνάμα
τὰ κρητικὰ λόγια του ὄρες καὶ ὄρες, καὶ ἐκεῖνη τῆ βρο-
δινὴ κοντὰ σὲς Κολόντες, καὶ τὴν ἄλλη, στὸ λαμπρὸ
περιβόλι τῆς Κηβισσᾶς, ποῦ τόσο ὄμορφα τὴν περι-
γραψε, καθὼς θὰ εἶδες, ὁ Ἀἴμος Νησιώτης.

Παῖς ἡ ψυχὴ μου δὲν ἦναι τόση—ἀγάπη νὰ
πῶ δὲν μπορῶ, ἀφοῦ ἔχω τὴ δική σου ἀγάπη— μὰ
ἔλῃ ἡ θεία μαζὶ καὶ ὁ μορφισ.

— Νὰ σοῦ γράψω τὸ τί ἔλεγε, εἶπες; Τὸ ἴδιο
σὰ νὰ ζητᾶς νὰ στεφουροῦρη ὁ νοῦς μου μέσα σὲς
φαντασίας τᾶστέρια, νὰ βουτήξῃ μὲς σὲς ψυχῆς τίς
φουρτούνες, νὰ πῶρῃ ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τὴν ἱστορία,
καὶ νὰ γῆλξῃ μ' ἀχτίδας γοργάδα μὲ ἴθνα, μὲ τᾶλλο
σημάδι τῆς, νὰ κρῖνη μ' ἀλάδεντη ζυγαριὰ τὰ πὺ
ψιλό, τὰ πὺδ δυσκολόταστα μαργαριάρια ἐνὸς Σο-
λωμοῦ, ἐνὸς Βαλαωρίτη, ἐνὸς Ψυχάρη ἢ ἐνὸς Πάλ-
λη, νὰ ξεχώρῃ καὶ νὰ ξεδιπλῆναι ξεχασμένα καὶ θαμ-
πωμένα πετράδια παλιῶν γαλιτάδων, ἀκόμα καὶ ἐβ-
ρων—ἀθέτητα πράγματα μὲς ζῆτες. Ποῦν καλλίτερα
θὰ κάμης, σὲ βεβαιῶνω, ψυχῆ μου, νὰ διαβάσῃς, ἄς
ποῦμε τὸν ἀμίμητο ἐκεῖνο «Λοιδεκάλογο τοῦ Γύφτου»,
ποῦ τονε διάβασε τόρρα τόρρα ὁ Πάλλης καὶ μοῦτρα-
ψε, μὲ τὸν ἀπλό, μὰ ἀδίσταγο τρόπο του, μὲ κρῖση
ποῦ δὲν ταυρίζει ἐγὼ νὰ τῆ μεταπῶ, ἐπειδὴ ὁ ἴδιος
πρέπει νὰ μᾶς τῆ δημοσιεύῃ μὲ μέρα.

Θυμᾶσαι σὰ μᾶς ἔλεγε ὁ φίλος ὁ Κάππας μας
αὐτοῦ κάτω πὼς δὲν τονε νοιώθει τὸν Παλαμᾶ; Κα-
θόλου δὲν τὸ παραξενεύτηκα, μὰ τὸν Παρθενῶνα!
Γιατὶ—καθὼς τὸ εἶπε δὰ καὶ ὁ Δ. Νησιώτης—ὁ Πα-
λαμᾶς ἀπλώνει σὲς μεγαλοφάνταστα καὶ παναομίονα
τραγοῦδια του ὅλη τῆς Σέβης τῆ λαμπράδα.

Πρέπει λοιπὸν καὶ ἐμεῖς νὰ κρατῶμε τοῦλάχιστο μὲ
λαμπὰδα ἀπὸ σκέψη, καὶ ἄλλη μὲ ἀπὸ μάθηση
καὶ μελέτη, γὰρ νὰ χαροῦμε τὴν τέχνην του. Ὅποιος
θέλει τὴν Τέχνην γλυκόπιτο ζαχαρόνερο, δὲν λογά-
κια ἀγάπης ἢ πόνου ἢ καὶ χαρᾶς, καίτοι νοιώθει ἀπὸ
αἴσθημα ἢ ἀπὸ Τέχνην, ἀπὸ Μεγάλῃ Τέχνη ὁμως
ὄχι.

Ἔστερ ἀπὸ τέτοιες ἀπόλαυες, ἀδερφοῦλα μου,
πὼς νὰ μὴ γυρίσω εὐνεχισμένος; Καὶ πὼς νὰ μὴ
σὲ λατρεύω ἀκόμα πὺδ βαθύτερα καὶ πὺδ πονεμένα;
Μὲ τέτοια λατρεία θὰ σὲ θυμηθῶ πάλε καὶ θὰ σοῦ
ξαναγράψω, γιατί ἔχω ἀκόμα κάμποινα νὰ σοῦ πῶ.

Ὁ ἀδερφός σου

Α. Ε.

ἰώτης